

Перспективи розвитку безготівкових форм розрахунків в Україні

Висвітлено проблеми та тенденції розвитку безготівкових форм розрахунків, проаналізовано сучасний стан формування Національної системи масових електронних платежів, розглянуто шляхи оптимізації грошового обігу.

електронні засоби платежу; міжнародні, локальні та національні карткові системи; витрати на забезпечення грошового обігу

Останнім часом у всьому світі розвиток платіжних систем характеризується поступовим звуженням сфери використання готівки та паперових платіжних документів, переходом до нових платіжних інструментів і сучасних технологій платежів. “Електронні гроші” широко залучаються до обігу і стають важливим елементом фінансової інфраструктури економічно розвинених країн.

Аналогічні процеси відбуваються і в банківсько-фінансовій сфері України. В останні часи банками приділяється велика увага до операцій з використанням пластикових карток. Одною з причин такої уваги є зміни, які зараз відбуваються на ринку банківських послуг. Стартовий період розвитку банківських структур в нашій країні близький до завершення. Цей період характеризувався чітким перевищенням попиту на банківські послуги над їх пропозицією, що і стимулювало стрімкий зріст кількості банків, а також сприяло спеціалізації банківських установ.

Однією з найважливіших сфер банківської діяльності від якої залежить ефективність функціонування економіки України в цілому і кожного суб'єкта підприємницької діяльності окремо, є організація безготівкових розрахунків у господарському обороті.

Одним з основних напрямків діяльності Національного банку України на сьогодні є створення Національної системи масових електронних платежів, що базуються на використанні банківських пластикових карток. Свою задачу у створенні платіжної системи по карткам Національний банк України бачить у зменшенні обсягу готівкових грошей в обігу і тим самим припиненні процесу наростання грошової маси.

Чим більша вага готівкової грошової маси, тим більше коштів відходить в тіньову економіку, в державній бюджет надходить менше відрахувань від платників податків. Тому створення національної електронної платіжної системи є питанням загальнодержавного значення. Це питання повинне вирішуватись в тісній співпраці Національного банку України з банками України, тим більше, що останні з зацікавленістю ставляться до такої ідеї. В 1995 році 17 комерційних банків разом з НБУ утворили ЗАТ “Укркарт”. Ця організація, спираючись на досвід карткових систем розвинутих країн світу, на сьогодні розробила основні документи, що регулюють впровадження та експлуатацію Національної системи електронних платежів банками, підготувала відповідні технічні рішення.

Першим важливим кроком на шляху до електронного грошового обігу стало створення системи електронних міжбанківських платежів (СЕП). Після того, як за допомогою СЕП було розв'язано певні проблеми платежів на міжбанківському рівні, багато комерційних банків України почали створювати і запроваджувати систему типу "клієнт-банк", щоб забезпечити обслуговування клієнтів на сучасному технічному рівні і розширити спектр банківських послуг.

Наступним етапом в Україні повинно стати використання "електронних грошей" як платіжного засобу для масових споживачів товарів і послуг. Основними економічними передумовами цього недавнього нововведення є:

1. Зменшення витрат на підтримку готівкового грошового обігу. За приблизними оцінками в Україні для підтримки грошового обігу необхідно близько 3.5 мільярда штук монет. За середнього номіналу монети 10 копійок загальна сума номіналів становитиме суму, еквівалентну 200 мільйонам доларів. Середня тривалість "життя" монети - приблизно 10 років (за умови, якщо інфляцією не вимиватимуться з обігу монети низьких номіналів). Отже, щорічні витрати на підтримку обігу металевих грошей становитимуть приблизно 20 мільйонів доларів, а загалом витрати на щорічну підтримку грошового обігу в Україні становитимуть не менше 220 мільйонів доларів. Цей розрахунок проведено без урахування поточних витрат на транспортування, упаковку, перерахунок, облікові операції, контроль, охорону, які можуть значно підвищити витрати. Навіть зниження на 20-25% потреби в готівці за рахунок введення нових платіжних інструментів - платіжних карток, може дати щорічну економію коштів для державного бюджету, еквівалентну 60-100 мільйонам доларів США.

2. Приєднання України до давно відомих механізмів електронних платежів має конкретну мету - залучити до банківської сфери готівкові кошти, що складають 44% всього грошового обігу. По різних підрахункам, населення України зберігає в "панчосі" до 17 млрд. дол. Крім того, кошти держателів карток - дешеві фінансові ресурси для банків.

3. Застосування безготівкових засобів платежу - новий крок еволюції грошових відносин.

Але все це можливо тільки разом з розвитком економіки в цілому, збільшенням рівня платоспроможності населення.

У зв'язку з вищенаведеним, слід розглянути питання розвитку локальних та національних карткових систем. Саме так це реалізовано в ряді розвинутих країн Європи (наприклад, у Франції тільки 5% від загального числа транзакцій приходиться на картки VISA, таким же невисоким цей показник є і в Бельгії).

Перш ніж впроваджувати власну карткову програму, у максимальній мірі необхідно використовувати досвід роботи з найбільшими міжнародними платіжними системами, такими як VISA, інших комерційних банків (як закордонних так і вітчизняних).

Зараз банки впроваджують проект нової платіжної системи "Онікс" – об'єднаної національної інтегрованої карткової системи на базі новоствореної асоціації банків.

Програма Онікс – це програма для національних платіжних карток, що дає доступ до Пос-терміналів і банківських автоматів по всій Україні та виконує функцію електронних платежів в торговельних підприємствах і банківських автоматах, яка може бути включена на будь-яку прийнятну дебетну карту, де транзакції з використанням картки дебетують банківський поточний або депозитний рахунок до запитання. Програма Онікс – це всеукраїнська дебетна карткова програма, проте вона може також працювати і в локальній банківській програмі, що розрахована для роботи тільки там,

де існує відповідна технологія торговельного процесу і мережний інтерфейс (наприклад, всі дані вводяться і опрацьовуються електронним засобом).

Програма Онікс – це електронна дебетна послуга з використанням картки, випускаючи яку члени асоціації Онікс на підставі ліцензії по використанню знаків Онікс, можуть надавати своїм клієнтам право здійснювати розрахунки за товари чи послуги в Пос-терміналах і банкоматах, що відповідають характеристикам терміналів і банкоматів в системі. В даній програмі мають право брати участь всі члени асоціації, що одержали ліцензію на використання товарних знаків Онікс.

Висновки. Не дивлячись на принципові переваги пластикових карток як інструмента безготівкових розрахунків, а також наявність багаторічного досвіду їх масового використання в західних країнах, просування карток на українському ринку наштовхнулось на ряд перешкод. Ці проблеми носять об'єктивний характер і пов'язані, в першу чергу, не з картками особисто, а з загальною ситуацією на вітчизняних ринках фінансових і торгових послуг приватним особам. На відміну від США, де пластикові картки були запропоновані населенню як черговий платіжний засіб і повинні були завоювати вже сформований ринок безготівкових розрахунків, в нашій країні картки відкривають нову главу в фінансовій практиці приватних осіб.

Наступною проблемою є формування мережі приймання карток. Можливо, що протягом певного часу ситуація буде вирішена. Як уже зазначалося вище, еквайер-центри платіжних систем, не чекаючи об'єктивного покращення ситуації, винаходять шляхи по залученню торгових точок. Більш швидких результатів можна чекати від мережі видачі готівки і, преш за все, мережі банкоматів. Тут платіжні системи і банки володіють ситуацією і питання полягає лише до можливостей фінансування таких програм.

На сьогодні проведена величезна робота по вивченню закордонного досвіду у впровадженні та використанні карткових систем розрахунків, розроблена модель української Національної системи масових електронних платежів і нарешті створена на Україні точка доступу у VisaNet, що значно сприятиме інтеграції українських банків у міжнародну карткову асоціацію VISA International.

Протягом останніх трьох-чотирьох років в Україні спостерігається стала тенденція до щорічного збільшення вітчизняними банками емісії платіжних карток майже вдвічі. Найбільшу частку українського карткового ринку (41.6% від загального числа карток) на 01.01.2007 р. становили картки міжнародної платіжної системи MasterCard – 4793 тис. штук. Друге місце посідає VISA – 38,9% (4 482 тис. штук). На частку платіжних карток локальних одноемітентних систем припадає 14,1% (1 624 тис. штук), НСМЕР – 4,2% (483 тис. штук), Укркарт – 0,4% (41 тис. штук), інших платіжних систем – 0,8% (107 тис. штук).

Робота платіжних систем в Україні засвідчує, що картки в основному використовуються для отримання готівки, тому надзвичайно важливою є державна підтримка карткового бізнесу – створення необхідних умов для поліпшення структури грошового обігу за рахунок масових безготівкових платежів із використанням карток і скорочення частки готівкових розрахунків.

Необхідною є розробка та реалізація заходів, що сприятимуть поліпшенню структури грошового обігу в Україні за рахунок розбудови масових безготівкових платежів з використанням платіжних карток і скороченню частки готівкових розрахунків, створенню прозорої фінансової системи, залученню через банківську систему в загальногосподарський обіг значних ресурсів (готівкових коштів громадян та юридичних осіб), забезпеченню поступового переходу населення на безготівкові

розрахунки, зменшенню витрат Національного банку та держави на підтримку готівкового обігу. У підсумку матимемо ряд важливих економічних результатів, а саме:

- збільшення питомої ваги безготівкових розрахунків платіжними картками у сфері торгівлі та послуг порівняно з розрахунками готівкою;
- розширення інфраструктури приймання платіжних карток;
- збільшення надходжень у місцеві й державний бюджети за рахунок повнішого оподаткування суб'єктів господарювання та фізичних осіб (при безготівковому обслуговуванні різко зменшуються можливості для приховування доходів);
- зменшення зловживань у сфері торгівлі та послуг;
- зниження витрат на касові операції, інкасацію, транспортування, зберігання готівки тощо;
- скорочення витрат на виробництво банкнот і монет та підтримку готівкового обігу;
- погіршення умов для розвитку тіньового бізнесу.

Освещены проблемы и тенденции развития безналичных форм расчетов, проанализировано современное состояние формирования Национальной системы массовых электронных платежей, рассмотрены пути оптимизации денежного оборота.

Problems and progress trends of cashless forms of payments are lighted up, analyzed the modern state of forming of the National system of mass electronic payments, considered the ways of optimization of money circulation.

УДК 339.94

В.В. Кондратюк, здобувач

Черкаський державний технологічний університет

Інтеграційні процеси: поняття, підходи, закордонний досвід

Розкрито сутність, теорії та концепції економічної інтеграції., проаналізовано тенденції та динаміку розвитку інтеграційних процесів в Україні. Автором обґрунтовано вплив інтеграційних процесів на кількісні і якісні зміни функціонування соціально-економічних систем і розробка концептуального підходу до оцінки впливу інтеграційних процесів на регіональний соціально-економічний розвиток.

інтеграція, інтеграційний процес, регіоналізація, глобалізація, дезінтеграція

Інтеграційні процеси, що стрімко протікають у реальному світі на різних рівнях його ієрархії і охоплюють всі сфери життя сучасного суспільства, являють собою складне і багатогранне явище, яке характеризується розмаїтістю причин і наслідків його здійснення. Дана сфера досліджень на сьогоднішній день є недостатньо систематизованою, про що свідчать результати симпозіумів і конференцій, присвячених аналізу інтеграційних процесів. Аналіз останніх досліджень провідних вітчизняних і зарубіжних вчених свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення і тлумачення сутності інтеграційних процесів, до проведення їхнього